

SELVITYS OSATYÖKYKYISTEN SUOMEN MALLISTA

Selvityshenkilö Hannu Mäkinen

Suomen mallin oikeutus

- ▶ Osatyökykyisten työllistämisen tukemisella kompensoidaan työkyvyn aleneman vaikutusta.
- ▶ Rasittaa julkista taloutta mutta lisää työllisyyttä ja kasvua.
- ▶ Vähentää syrjäytymistä pitkällä aikavälillä mm. yli sukupolvien.
- ▶ Kysymys on ihmisoikeuksista, tasa-arvosta ja yhteisvastuusta.

Johtopäätös:

On perusteltua harkita uuden toimijan perustamista.

Henkilöpiiri

- ▶ Syytä keskittyä vaikeimmassa asemassa oleviin osatyökykyisiin, koska mm.
  - ▶ ilman vahvempaa tukea heidän työllistymisensä ei kohene.
  - ▶ nykyiset tuet ja palvelut sekä lukuisat välityömarkkinatoimijat riittävät paremmin muiden osatyökykyisten tarpeisiin.
  - ▶ aloitus kokeiluhengessä sopii vaativimpaan ryhmään.
  - ▶ syrjäytysvaikutukset työmarkkinoilla ovat ehkä pienempiä kuin muilla.

Laissa kriteerit

- ▶ Laissa määriteltäisiin mallin piiriin tulevien piirteet:
  - osatyökykyinen (mukaillen kansaneläkelakia) ja
    - sairaus, vika tai vamma
  - tai
  - pitkäaikaistyöttömyys (mukaillen lakia julkisesta työvoima- ym. palvelusta)
  - tai
  - työkyvyttömyyseläkkeellä tai osatyökyvyttömyyseläkkeellä
- ▶ Lisäksi vaadittaisiin työhalua ja viimesijaisuutta (ei ole muita keinoja työllistyä)

Organisointi

- ▶ Osoittava viranomainen olisi TE-toimisto; riippumattomuus toimijasta tärkeää.
- ▶ Toimija voisi olla valtion liikelaitos tytäryhtiöineen tai valtionyhtiö mahdollisine tytäryhtiöineen.
- ▶ Konsernilla olisi kolme tehtäväaluetta:
  1. osatyökykyisten saamien palveluiden varmistaminen ja tarvittava täydentäminen (julkisella rahoituksella)
  2. osatyökykyisten työllistäminen (mm. tuotteiden ja suoritusten myynti valtion korvatussa työkyvyn aleneman aiheuttaman tuottavuushaitan)
  3. korkean työllistymiskynnyksen omaavien ryhmien muualle työllistymisen järjestäminen (ilman tähän tehtävään liittyvää erityistä taloudellista tukea)
- ▶ Erityyppiset tehtäväalueet on syytä erottaa riittävästi toiminnallisesti ja kirjanpidollisesti toisistaan.

Palvelutoiminto

- ▶ Suomen malli muodostettaisiin nykyisten rakenteiden ja julkisten palvelujen varaan niitä täydentämään.
- ▶ TE-toimiston osoittama osatyökykyinen siirtyisi uuden toimijan palvelutoiminnon piiriin.

Palvelutoiminto

- perehtyisi osatyökykyisen tilanteeseen ja yhdessä hänen kanssaan varmistaisi julkisten (ml. sote- ja koulutus-) palveluiden saamisen ja toimivuuden ja miettisi puuttuuko jotain.
- pyrkisi täydentämään palveluita tarvittaessa yhteydenotoin, ostopalveluin tai omalla tuotannolla.
- toimisi osatyökykyisen yksilöllisenä managerina ja valmentajana.
- jatkaisi osatyökykyisen tukemista myös liiketoimintavaiheessa avustamalla mm. työhön valmennuksessa, työn ja työolosuhteiden muotoilussa ja voimaannuttamisessa.

Liiketoiminta

▶ Liiketoiminta

- voisi rekrytoida työntekijän koska tahansa palvelutoiminnossa olevien joukosta mutta ei muualta.
  - jos palvelutoiminnossa olevaa ei olisi otettu liiketoimintaan vuoden kuluessa, hän jäisi pois palvelutoiminnosta ja työvoimaviranomainen selvittäisi jatkon.
- vastaisi osatyökykyisten työsuoritusten myynnistä.
- ottaisi yhteyttä potentiaalisiin ostajiin, markkinoisi eri väyliä käyttäen palvelu- ym. tuotteita, neuvottelisi tuotteiden myynnistä mahdollisten ostajien kanssa, sovittaisi ja muotoilisi tuotekonsepteja kysynnän ja työvoiman mukaan, osallistuisi kilpailutuksiin jne.
- toimisi eri toimialoilla mm. työntekijöiden ja ulkoisten olosuhteiden mukaan.

- ▶ Palvelutoiminto ja liiketoiminta voisivat hyödyntää ostopalveluja mm. järjestöiltä, välityömarkkinatoimijoilta ja yrityksiltä.

Osatyökykyisten asema

- ▶ Tavoitteena toistaiseksi voimassa oleva työsopimus liiketoiminnassa
  - työehtosopimusten mukainen palkka ja muut ehdot
  - työtehtävät ns. oikeita töitä
  - työsuhde tarvittaessa osa-aikainen
  - paluuoikeus toisen työnantajan palveluksesta
- ▶ Alussa ei pysyvää työsuhdetta (koeaika tai määräaikainen)

Ohjaus ja tuloksellisuus

- ▶ Eduskunnan kanta vuotuisessa budjetissa voisi koskea palvelutoiminnon piiriin otettavien henkilöiden enimmäismäärää ja liiketoiminnan tavoitteellista henkilötyövuosi- tai tuntimäärää, johon korvausmääräraha on mitoitettu.
  - palvelutoimintoon tulevien määrä olisi vain hieman, ehkä 5 - 10 %, korkeampi kuin on liiketoiminnan rekrytoinnin tarve.
- ▶ Tuloksellista toimintaa tukemaan riittävästi vaikuttava tulospalkkiojärjestelmä, jonka mittarit
  - Toisen palvelukseen vähintään 6 kuukaudeksi työllistyvien määrä
    - osakeyhtiöihin ja vastaaville yksityisille työnantajille
    - Julkisille ja pääosin julkisrahoitteisille työnantajille
  - myyntituottojen määrä

Taloudelliset vaikutukset

- ▶ Valtion korvauksen vuotuisen enimmäismäärän laskentaperusteista säädettäisiin lailla Ruotsin tapaan. Korvauksen määrä päätettäisiin talousarviossa - suuria äkkileikkauksia voitaisiin lailla rajoittaa.
- ▶ Arvioituna Ruotsin mallin ja Suomen olosuhteiden pohjalta määrärahatarve saattaisi olla vajaat 25 milj. euroa / 1000 osatyökykyistä - myynnin määrä vaikuttaa tähän paljon.
- ▶ Vaikeimmassa asemassa olevien osatyökykyisten työllistämisellä saadaan lähes sama työllisyyden lisäys kuin on työllistettävien määrä.
- ▶ Työllistyvien tulojen lisääntyminen lisää kysyntää ja tukee talouden kasvua. Toisaalta julkisen sektorin alijäämien lisääntyminen voi vähentää kasvun edellytyksiä pitkällä aikavälillä.
- ▶ Olisi todennäköisesti julkisen talouden kannalta nettomääräisesti kustannusneutraalia tai pikemminkin jonkin verran alijäämää aiheuttavaa toimintaa.

Kilpailuvaikutuksista ja yhteiskuntavastuusta

- ▶ Kysymyksessä olisivat yleishyödylliset palvelut, jotka määrättäisiin Suomen mallin toimijan tehtäväksi 10 vuodeksi.
- ▶ Komissio ja kilpailuvirasto korostaneet hinnoittelun kriittisyyttä hyväksyttävyydelle.
- ▶ Kaksi ehdotusta: neuvoa-antava asiantuntijalautakunta ja markkinaosuuden pitäminen alle 10 prosentissa kaikilla toimialoilla.
- ▶ Sallittu kilpailukeino on lähettää Ruotsin tapaan työkohteeseen työntekijöiden alentunutta työkykyä vastaavasti tavanomaista enemmän työntekijöitä.
- ▶ Valtion toimija tarjoaisi käytännöllisen ja vähäriskisen kanavan yhteisöille, kun ne haluavat suhteellisen vaivattomasti osallistua osatyökykyisten työllistämiseen.